

УДК 338.245.4

Володимир Олександрович ДЕМЕНТОВ,

доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат наук з державного управління, доцент

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7740-4594>

ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ОДИН ІЗ ДІЄВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року стало визначальною і переломною подією для всієї країни, яка почала відлік нових соціально-економічних реалій, нових викликів для державної влади, місцевого самоврядування, бізнесу, інститутів громадянського суспільства та партнерських міжнародних організацій, для кожного українця. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ) близько 10,5 мільйонів українців були змушені змінити своє місце проживання (біля 70 % з них виїхати за кордон); було релоковано понад 400 підприємств (щонайменше 200 з них вже відновились); відбулось падіння ВВП майже на 45%, і все це має величезний вплив на економіку в цілому, на зайнятість населення зокрема, і особливо на мікро-, малі та середні підприємства (через їх меншу стійкість та менші запаси ресурсів у порівнянні з великим бізнесом) [6]. Військові дії призвели до руйнування переважно фізичної інфраструктури, первинний (сільське господарство та видобуток) та вторинний (виробництво) сектори економіки постраждали найбільше, третинний сектор (сфера послуг), на який до війни припадало до 65% ВВП країни, виявився більш мобільним, що дозволило зберегти економічну активність населення навіть у прифронтових регіонах.

Війна сформувала нові умови невизначеності, нові формати поточного забезпечення життєдіяльності населення громад, нові потреби людей, нові запити комплексної мобілізації ресурсів для збереження оптимального соціально-економічного стану на місцях та переорієнтації на відновлення та економічний розвиток постраждалих від війни громад, на нові форми та рівні співпраці, взаємопідтримки та міжсекторальної взаємодії з метою забезпечення безпеки, захисту життя, фізичного та психічного здоров'я, збереження та підвищення якості життя мешканців територіальних громад [3].

На основі аналізу функціонування мікро- та малих підприємств в Україні під час війни дослідники виділяють дві групи потреб: загальні – пошук нових підрядників; фінансування для модернізації та переорієнтації; зменшення бюрократичного навантаження; доступ до робочої сили; зміни в умовах оподаткування та специфічні – транспортування обладнання; майданчики для розміщення виробництв; нове житло для працівників; фінансування нової бізнес-діяльності; нові підрядники. Відповідно, для забезпечення зазначених потреб перед Урядом та перед міжнародними партнерами України постають нагальні питання, які потребують найшвидшого комплексного рішення на

національному та місцевому рівнях: підтримка бізнесу; доступні кредитні програми; доступ до зовнішніх ринків; де-регулювання ринку праці та підтримка зайнятості; безпечний доступ до критичної інфраструктури; пошук нових партнерів; підтримка у залученні грантових коштів, цільових фінансових інструментів для відновлення та розвитку підприємницької діяльності [2].

Очевидно, що соціально-економічний розвиток громад в умовах воєнного стану може бути забезпечений шляхом окреслення та вирішення низки пріоритетних завдань, серед яких: оптимізація управління ресурсним потенціалом відповідних територій, сприяння створенню, відновленню, функціонуванню та розвитку бізнесу з метою створення робочих місць, наповнення бюджетів, ефективного виконання соціально-захисних функцій щодо забезпечення потреб мешканців громад в першу чергу в соціально критичних товарах та послугах. Сучасні реалії війни обумовили специфіку соціально-економічного відновлення та розвитку громад, який передбачає участь в цих процесах не тільки місцевих соціально та економічно активних мешканців громад, а й внутрішньо переміщених осіб (ВПО), що, в свою чергу, вимагає нового типу взаємодії, побудови комунікації, формування ефективної підприємницької інфраструктури з урахуванням безпекового фактора.

За висновками сучасних вітчизняних науковців в умовах війни основними дієвими антикризовими інструментами відновлення і соціально-економічного розвитку в стратегічному контексті мають стати: фінансовий лізинг, аутсорсинг, індустриальні парки, агенції місцевого економічного розвитку, центри залучення інвестицій, бізнес-інкубатори, кооперативи, кластери, револьверні фонди, соціальне підприємництво, підтримка ВПО тощо [7].

Найбільш результативними, на думку автора, можуть стати такі антикризові інструменти як: *бізнес-інкубатори*, які сприяють покращенню конкурентної привабливості громад, формуванню бізнес-середовища, розвитку підприємництва, створенню робочих місць, збільшенню надходжень до бюджету, зниженню тінізації бізнесу; *револьверні фонди*, які забезпечують надання економічно вигідних сприятливих позик на поворотній основі суб'єктам підприємницької діяльності на реалізацію економічних цілей, які відповідають стратегічним пріоритетам соціально-економічного розвитку громад; *соціальне підприємництво*, яке першочергово орієнтовано на вирішення конкретних соціальних завдань і корелюється із конкретними цілями стратегій розвитку громад; *адвокації та мотиваційно-навчальні заходи*.

Отже, серед найактуальніших завдань відновлення та соціально-економічного розвитку громад в умовах війни: збереження або відновлення темпів соціально-економічного розвитку; соціально-економічна підтримка місцевого населення та бізнес-ініціатив (як місцевих мешканців так і ВПО); ефективна інтеграція ВПО. Таким чином, мова іде про поступовий перехід від практики оперативного (іноді екстреного) реагування на виклики до практики стратегічного планування відновлення та розвитку з урахуванням можливих ризиків, викликів та можливостей, прагнення до досягнення конкретних

стратегічних цілей з використанням всього арсеналу антикризового соціально-економічного інструментарію та ефективним і результативним використанням всіх можливостей отримання відповідної цільової підтримки та допомоги як від держави (в рамках відповідних урядових програм [1; 4]) так і від міжнародних гуманітарних організацій (в рамках відповідних проектів та місій [5]).

Список бібліографічних посилань:

1. Державні програми підтримки економіки. *Перелік програм*. URL:

https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/1116/Support_programs.pdf

2. Ливч Д., Хоменко І. Оцінка впливу війни в Україні на мікро-та малі підприємства : фінальний звіт оперативної оцінки впливу війни (в рамках проекту МОМ «Розвиток МСП: економічна інтеграція внутрішньо переміщених осіб та відновлення бізнесу»). Київ, 2022. 54 с.

3. Липський О. Аналіз розвитку економіки України в умовах воєнного стану від Василя Хмельницького. *Останні новини бізнесу України*. URL: https://biz.ligazakon.net/news/213969_analz-rozvitku-ekonomki-ukrani-v-umovakh-vonnogo-stanu-ud-vasilya-khmelnitskogo.

4. Підтримка бізнесу в умовах війни. *Урядові програми та ініціативи з підтримки бізнесу*. URL: <https://business.dia.gov.ua/wartime>

5. Розвиток малих та середніх підприємств. *Грантова програма МОМ для постраждалих від війни мікро- та малих підприємств в Україні* : [сайт]. URL: <https://ucci.org.ua/press-center/business-news/grantova-programa-mom-dlia-postrazhdalikh-vid-viini-mikro-ta-malikh-pidpriemstv-v-ukrayini>.

6. Скорочення ВВП та безпрецедентний дефіцит бюджету. *У МВФ оцінили наслідки війни для економіки України* : [Слово і Діло]. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/20/novyna/ekonomika/skorochennya-vvp-ta-bezprecedentnyj-deficyt-byudzhetu-mvf-oczinyly-naslidky-vijny-ekonomiky-ukrayiny>.

7. Сторонянська І., Патицька Х., Дуб А. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: антикризові інструменти у воєнний і післявоєнний період : посібник для органів місцевого самоврядування (в рамках проекту USAID «Підвищення ефективності роботи і підзвітності органів місцевого самоврядування»). Львів, 2022. 71 с.